

גן הנוי להנאה ולתועלת / מרכיבי גן הנוי

א. מבוא:

הגן הוא מקור של חיים, תנועה וקול, ציוץ של ציפורים ואוושת העלים, פכפוך המים ותנועת הרוח. הגן הוא מקור הנאה לשוהים בו ומקשט את הבית וסביבתו, סביבה בריאה עם אויר משופר, מקום מפלט מרגיע מטרדות היום-יום ומשמש להתבודדות, לקריאה ואפילו לעבודה וללימודים, לבילוי, לאירוח וכמקום משחק בטוח לילדים. הגן הוא החוליה המקשרת בין האדם העירוני לטבע, מקום בו האדם מממש את הקשר לאדמתו דרך גידול פרחים וצמחי נוי, דרך גידול ירקות ופירות. לרבים, משמעות הגן היא הרחבת הבית ועל כן מתכננים אותו כחדר מגורים חיצוני. לפיכך, הצמחייה היא אחד ממרכיבי הגן אך לא מטרה בפני עצמה. נקודת המוצא בגן המודרני היא שהגן נועד לאנשים וכל אחד מגדיר את ייעודו על-פי צרכיו. כל גן יהיה 'גן' עדן פרטי' ייחודי שישקף את אישיות בעליו.

רוח המקום :

הגורם המרכזי בתכנון מוצלח של גן הוא הכרות והבנה של המקום והסביבה. "רוח המקום" הוא מושג המהווה בסיס ומקור ההשראה לתכנון מוצלח וליצירת גן ייחודי. הנתונים הבסיסיים אותם צריך לקחת בחשבון הם: מיקום הבית במגרש והיחס לגודל המגרש ולצורתו, כיווני הבית ביחס לשמש ולרוחות, המראות הנשקפים מהרחוב אל הבית ומהבית החוצה, גודל הפתחים ומידת הנגישות אל הגן. בגנים כפריים, הטופוגרפיה של המגרש והנוף הנשקף ממנו – הם הגורמים המשפיעים ביותר בקביעת קווי המתאר של הגן ואופיו, מתוך כוונה לחבר בין הגן והנוף הרחוק. כדאי "לשאול נוף" על-ידי מסגור של מראות יפים, כמו בית רחוק או עץ מרהיב של השכנים, ובכך להגדיל את תחושת המרחב בגן. במידה וישנם מבטים אל הסביבה הרחוקה, נבחר בקווים ישרים או מעוגלים בגן, לפי קווי המתאר של הנוף החיצוני. בחצר בה המבטים מופנים פנימה, ניתן ליצור דגם מוקטן של תמונת נוף טבעי אופייני לאזור או לשחזר נוף נוסטלגי שקשור לאזור, טבעי או חקלאי. בסביבה עירונית, גן תחום ומנותק מסביבתו יכול לשאוב השראה מהסגנון האדריכלי של הבית ומהחומרים הקיימים בו. חזרה על החומרים המופיעים בבית יוצרת קשר ישיר בין הבית והגן, תחושת מרחב גדולה יותר ואחידות. הגן העירוני, באקלים החם הים-תיכוני, משמש כחדר מגורים חיצוני שהפעילויות בו רבות ומגוונות. במקרה כזה, הגן הצמוד לבית הוא למעשה הארכה של קווי הבניין, חלל תלת מימדי אותו יש לרהט כמו חדר, מרחב מפוסל בעזרת הצומח והדומם. שימוש בחומרים מקומיים, כמו סלעים וצמחייה, ואפילו חזרה על צבעים אופייניים לבית או לסביבה, מעצימים את החיבור של הגן למקום ויוצרים חוויה של גן נטוע במקומו - ולא נטע זר.

סגנון הגן:

מקור השראה לתכנון הגן, מלבד הבית והסביבה, הם גנים היסטוריים גדולים מהם ניתן לשאוב רעיונות גם אל חלל אינטימי קטן בחצר האחורית. לדוגמה, צמחייה מעוצבת וכדים מהרנסאנס, פרטרים צבעוניים ומזרקות מים מהבארזק הצרפתי, פריחה מגן קוטג' אנגלי או שלוה של גן יפני.

מסורת הגנים באירופה התבססה על גנים פורמליים, רשמיים, בהם דגש על סדר ושליטה בטבע. הגנים סימטריים וקווי הציר ישרים. הצמחייה גזומה בקפידה בצורות שונות (טופיארי, **Topiary**) ושתולה בדוגמאות גיאומטריות, כאשר בקצה כל ציר מזרקה או קישוט אחר בולט למיקוד המבט. הסגנון הזה שימש בהיסטוריה כסמל למעמד חברתי ולעושר. לדוגמה, הגנים הצמודים לוילה של הקרדינל איל-ד'אסטה באיטליה, גני ארמון ורסאי של לואי ה-14 בצרפת או גני ארמון המפטון באנגליה. הגנים הפורמליים, בעצם היותם בעלי תבנית פשוטה וברורה, משרים על המתבונן תחושת שלווה ורוגע. זהו כנראה סוד קסמם של הגנים המודרניים המבוססים אף הם על גיאומטריה פשוטה ועיצוב מינימלי של צמחייה. השימוש העיקרי הוא בצמחיית שלד ירוקת-עד שמעניקה לגן עניין כל השנה ותחושה של יציבות. סגנון זה יכול להתאים גם לגינות פרטיות קטנות והוא אף חסכוני באחזקה. אווירה פורמלית תיתכן גם בגינה אסימטרית ובקווים שאינם ישרים. למשל, בגנים יפניים הצמחים גזומים למשעי בצורות מעוגלות ליצירת טבע אידילי, אך ישנה זרימה חופשית בין האזורים בגן ואין ציר סימטריה. לחילופין, נקבל אווירה עכשווית בגינה פורמלית וסימטרית, כאשר לצד צמחים גזומים נשתול צמחים בעלי תנועה וצמיחה חופשית, כמו דגניים ודומיהם. סגנון לא-פורמלי, חופשי ואסימטרי מתקבל משימוש בקווים מעוגלים בגן ומצמחייה הגדלה בצורתה הטבעית. דוגמה לסגנון זה הוא גן הקוטג' האנגלי, הרומנטי, בו דגש על הרמוניה של צבעים, צורות ומרקמים ושימוש בחומרים מקומיים. סגנון חופשי מתאים לגינות קטנות מאחר ובעזרת הצמחים ניתן לטשטש את גבול המגרש וליצור אשליה של מרחב גדול יותר וכן בעזרת ציר הליכה מפותל שלוקח אותך לפינות חבויות בגן. בסופו של דבר, חשוב ליצור גן שמותאם לסגנון החיים של המשפחה ונובע מתוך מענה על צרכיה, גם אם התוצאה הסופית היא גן אקלקטי המושפע מסגנונות שונים.

ב. אזורי הגן

הכניסה וגן קדמי:

הגן הקדמי נועד בעיקר לראווה. הכניסה לחצר היא החלק הראשון שהמבקר רואה בבואו והדבר האחרון שהוא רואה בצאתו. הרושם הראשון המתקבל בכניסה לחצר משפיע פסיכולוגית על המשך ההתרשמות מהבית ומהגן. הכניסה לחצר צריכה להיות מוארת וברורה ולהדגיש את מיקומה של הדלת הקדמית בעזרת תכנון נכון של השבילים והצמחייה. שביל גישה רחב ונוח להליכה המוביל אל דלת כניסה דרך גינה קדמית, מאפשר בדרך ליהנות מהצמחייה, מהריצוף ומהמבנה. כניסה מושכת ומזמינה מהווה ברכת "ברוכים הבאים", עוד בטרם צלצלו המבקרים בפעמון הדלת. כדי למזג את הבית עם סביבתו נשתול צמחים בצמוד לבית וחלק ישתרעו לכיוון הרחוב. הפרדה מהשטח הציבורי על-ידי קיר או גדר תיתכן בהתאם למידת הפרטיות הרצויה ובשימוש המיועד לגן הקדמי. ספסל ישיבה מוקף בשיחים יכול להוות פינה מוגנת ואינטימית, גם ללא גדר גבוהה בחזית.

שבילים:

השבילים אחראים על הזרימה והתנועה בגן. שבילי הגן מיועדים ליצור מעבר נוח מהרחוב אל הבית ובין אזורי הגן השונים. השבילים מגדירים את החללים בגן ובמסלולם קובעים לאילו מראות ייחשף המבקר. שביל אינו חייב להיות ישר ובמרחק הקצר ביותר, אך עליו להיות רחב דיו, רצוי לשני אנשים, לא חלק מדי ומואר. התקדמות במסלול שאינו ישר, בין גושי צמחים שונים, יוצרת מקצב הליכה משתנה ומעניין יותר ומאפשרת

לגלות פינות חבויות לאורך הציר, מראות שאינם נגלים במבט ראשון. כאשר השביל ישר, תחום בצמחייה או בשדרת עצים, רצוי להציב בקצהו נקודת מוקד, כמו מבנה או קישוט שבה ייעצר המבט. לשביל בקווים ישרים מראה פורמלי ולשביל בעל קווים מעוגלים צורה טבעית יותר. שביל שמסלולו מקביל לקיר הבית יהיה במרחק שיאפשר הליכה בטוחה מבלי להיתקל במתקנים הבולטים ממנו. כמו כן, יש למנוע ממי הגשם המתנקזים מהגג להרטיב את ההולך בשביל.

למדרון מתאים שביל מפותל ליצירת מסלול הליכה נוח בעל שיפוע מתון. שביל בנוי מחומרים מחלחלים הוא "ידידותי" לסביבה ומאפשר למי הגשמים להיספג באדמת הגן. השביל יכול להיות עשוי מחומר אחד או שילוב של חומרים שונים: בטון, אבן טבעית או תעשייתית, מרצפות, חצץ, חלוקי נחל או קורות עץ. במידה והשביל מסתעף, צריך להיות ברור מהו השביל הראשי ומהו המשני. השביל המשני יהיה צר יותר או בנוי מחומרים פשוטים יותר. לדוגמה, אם השביל הראשי מרוצף באבן טבעית, השביל המשני יהיה חצץ או חלוקי נחל או "אבני קפיצה". דוגמת השביל תהיה עדינה כדי שהמבטים לא יוסטו ממראות הגן כלפי השביל עצמו. בחצר קטנה אפשר ליצור גן רב-כיווני שמתגלה בהדרגה: החצר מרוצפת כולה, פרט לגושי צמחייה בערוגות בעלות צורה גיאומטרית פשוטה. כדי לגלות את כל מרכיבי הגן המבקר נע בכיוונים שונים מסביב לערוגות.

שער הכניסה:

שער הכניסה צריך להיות תואם לסוג הגדר ולתת רמז על אופי הבית והחצר. השער יכול להיות אטום או אוורירי, גבוה או נמוך, תלוי במידה בה רוצים לנתק את החצר מהשטח הציבורי ובמידת הפרטיות הנדרשת. שער מחומר מנוגד לגדר עצמה עשוי להוסיף עניין. למשל, שער מתכת בגדר אבן או סוכה ועליה מטפס פורח ריחני שמקשרת בין הכניסה לבית. שער כניסה רחב, לפחות מטר אחד, מעניק תחושה נעימה. יש לקחת גם בחשבון את הצורך להעביר מכסחת דשא או כלים אחרים המצריכים פתח רחב. אם המקום מאפשר, ניתן לשקול התקנת שער של שני חלקים. שער יפה עשוי לשמש כנקודת מוקד בגן.

קירות הגן:

קירות הגן, בין אם הם חומה, גדר או צמחייה, משמשים מחסום נגד פולשים מבחוץ, מעניקים תחושת ביטחון ופרטיות ומגדירים את חלל הגן. גדר חיה תהיה מורכבת משיחים גבוהים ירוקי-עד, בצמיחה חופשית או גזומים. לחסימה מלאה ניתן לשתול שיחים קוצניים כמו מיני ברבריס או פירקנטה. בגן קטן ייתכן ונעדיף קיר בנוי שתופס פחות נפח מגדר חיה. במטרה ליצור תחושה של מרחב גדול יותר, נעלים את הקיר ההיקפי ברקע בעזרת צמחים או ננצלו כנקודת עניין. קיר לבן ובוהק שמחזיר הרבה אור עלול ליצור תחושה של מרחב קטן. לעומתו, קיר בצבעים כהים כמו חום שחור או סגול, משתלב טוב עם הצמחייה שלפניו ומתקבלת אשליה של עומק ומרחב. למרקם עדין השפעה דומה: גדר עץ בנויה מפסים דקים וכהים ותעניק תחושת מרחב לחצר קטנה, לעומת גדר גסה ולבנה. אפשר לשנות את צבעי הקיר באזורי גן שונים לפי גודלם ובהתאם לאווירה שרוצים ליצור. קיר בגווני חום-אדמדם ישמש רקע טוב להבלטת צמחייה ירוקה בשל היותם צבעים מנוגדים. קיר לבן מתאים לפינות מוצלות וחשוכות, שם להחזיר האור יש יתרון. גוון צבע של קיר בגן, שמותאם לצבעים המופיעים בבית, ידגיש את הקשר שבין הבית והגן. קיר חשוף יהפוך לנקודת מוקד בגן אם נצבע אותו בצבע עז, נקשט בדברי אמנות או בצמחים, נתקין בו מפל מים או פתחי הצצה.

מיסוך פנימי בגן להפרדה בין אזורים ניתן ליצור בעזרת מחיצות, כמו שבכה למטפסים, שבכת עץ בתוספת יריעת במבוק או מחיצה מחומרים שקופים. המחיצה תהיה אטומה או אוורירית, בהתאם למידת החסימה הרצויה, בצבעים טבעיים או בצבע עז בסגנון עכשווי.

שנויי גובה בגן:

מפלסים

פני שטח שאינם מישוריים מוסיפים מימד נוסף ומעניין לגן. יש שרואים אתגר בפיסול פני השטח ולא יירתעו לייבא אדמה למגרש מישורי, או לחילופין, לחפור בה. כאשר חופרים לצורך של בריכת שחייה או בריכת נוי ניתן להשתמש באדמה החפורה ליצירת ערוגות מוגבהות בשולי הגן או באזור אחר. יצירת מפלסים נפרדים בגן, גודלם וקווי המתאר שלהם ייקבעו בהתאם לעיצוב הגן כולו. שנויי המפלסים יהיו בדומה לשתי צורות חופפות, או יותר. הקווים יהיו מעוגלים, מרובי-צלעות או אלכסוניים. כל מפלס יכיל מרכיבים כמו משטח מרוצף, מדשאה, צמחייה, מים ומקומות ישיבה, בהתאם לגודל האזור וייעודו. בחללים קטנים, כדי לייצור פרטיות ולחסוך בשטח ניתן לתחום את המפלס בספסלים בנויים או להציב אדניות.

קירות תומכים

קיר תומך מיועד לתמוך באדמת המדרון כאשר הפרשי הגובה גדולים או כשאין מקום ליצירת מדרון מתון. כאשר השיפוע בחזית הבית תלול רצוי לבנות סדרת קירות נמוכים מדורגים, במקום קיר אחד גבוה, וביניהם ערוגות ברוחב שונה. קיר תומך מהווה מרכיב ארכיטקטוני יפה בגן וניתן לבנותו בקווים ישרים, בזווית או בקווים מעוגלים. הוא יכול להיות צבוע וחשוף, רקע לצמחים או מכוסה בצמחייה משתפלת. קיר תומך נמוך יכול לשמש לישיבה ובקיר גבוה ניתן להתקין ספסל ישיבה ליצירת קו אופקי ארוך, כדי שיראה נמוך יותר.

מסלעה

המסלעה, בנויה מסלעים מקומיים ומשמשת תחליף לקירות תומכים ולבניית מפלסים. מסלעה כגובל דשא שוברת את הקווים הנוקשים ומעניקה לגן מראה טבעי יותר. המסלעה משמשת כנקודת מוקד ועניין בגן ובית גידול לצמחים בעלי דרישות צנועות של השקיה ודישון, ביניהם סוקולנטיים, צמחים משתפלים וצמחי בצל ופקעת. בעת בניית המסלעה רצוי ליצור דירוג וכיסי שתילה לצמחים משתפלים לריכוך המראה.

מדרגות

הייעוד הראשוני של מדרגות הוא לשמש מעבר נוח בין מפלסים. מדרגות הן מרכיב ארכיטקטוני בעל אפשרויות עיצוב רבות ועל כן משמשות כנקודת עניין שלוכדת את המבט דרך קבע. לעיתים, מספיק מדרגה אחת ארוכה המחלקת את הגן לשני מפלסים כדי ליצור עניין. המדרגות יכולות להיות חלק ממבנה הגן או חלק מארכיטקטורה של הבית, תלוי בגודל החצר ובקרבתן למבנה. בגן שאינו מישורי ההפרדה בין חדרי הגן יכולה להיעשות בעזרת מדרגות. כאשר מסלול השביל הוא בשטח משופע, יצירת מדרגים, טרסות, הופכת את ההליכה בשביל לחוויה מעניינת. צמחייה שמשתנה לאורך ציר ההליכה תגרום למבטים לסטות בניצב לשביל, לאורך הצמחייה במדרג, ונקודות מוקד שנמצאות בקצה צירי המבט, כמו פסל יפה או פריחה מרהיבה, יוסיפו הפתעה ועניין. למרות התרומה החזותית של המדרגות, למדרון משופע יש יתרון במעבר של מכסחת דשא או ציוד כבד על גלגלים.

ככלל, המדרגות צריכות להיות רחבות ומזמינות. רוחב גרם המדרגות ותלילותו ייקבעו על פי מידת השימוש במדרגות, המרחק בין המפלסים וחשיבותן לעיצוב הכולל. שיפוע קל נחוץ לסילוק המים. מדרגות תלולות

יוצרות תנועה מהירה, דבר המתאים למצב בו גרם המדרגות מוביל על פני מרחק קצר וללא השתהות. במעבר בין אזורי הגן השונים עדיפה התקדמות איטית המאפשרת להסתכל סביב. יתאימו לכך מדרגות שטוחות ורחבות שהתנועה על פניהן דומה לריחוף. בגרם מדרגות ארוך נשלב משטחים מפולסים לנוחיות, בטיחות ולמראה טוב יותר. שינוי כיוון המדרגות יתחיל במשטח כזה. את הפרשי הגובה בגן ניתן לנצל לזרימה של מים ממפלס למפלס או כ"שרשרת מים" במרכז גרם המדרגות או לצידו. זרימת המים יכולה להיות בתעלת מים צרה ומשופעת או כאשדים קטנים במורד המדרגות. להשלמת המראה המים יכולים להתנקז לבריכה קטנה. המים מכניסים חיים לגן ומהווים מרכיב משמעותי, במיוחד בגן קטן ופשוט. המדרגות יהיו מאותם חומרים שבחרנו למשטחים המרוצפים אבל חשוב שלא תהיינה חלקות מדי כשהן רטובות. תאורת המדרגות תאיר את אזורי המדרגות ולא תסנוור.

משטחים מרוצפים:

ריצוף הוא מרכיב בסיסי וחשוב בעיצוב החלל החיצוני, מאחר הוא מגדיר אזור. כאשר החצר האחורית נתפשת כחדר חיצוני, חללי המשנה מוגדרים על ידי צמחייה ומרכיבים אנכיים אחרים ומקושרים בעזרת הריצוף. משטחים מרוצפים מאריכים את קווי הבניין ומרחיבים את אזור הפעילות של החלל הפנימי הצמוד. משטח מרוצף שקשור אל הבית מהווה את מסד הבית. מסד רחב יוצר מראה נעים לעין. הריצוף יכול להיות יציקת בטון או מרצפות, מאבן טבעית או תעשייתית, חיפוי של אגרגטים קטנים או מעץ. משטחי עץ ניתן לבנות גם בשטח שאינו מפולס. במשטחים שמיועדים לאירוח והעמדה של שולחן וכיסאות נדאג לרצפה ישרה ומפולסת. לקבלת מראה טבעי ניתן לשלב צמחייה נמוכה במרווחים בין אבני הריצוף, בשבילים או במשטחים. **יציאה מהמטבח** - אזור מרוצף צמוד למטבח ישמש כחדר אכילה חיצוני יום-יומי. האזור יהיה נוח "מזמין" אם יהיה בו משטח מרוצף רחב דיו לשולחן אוכל מרווח, מוגן מרוחות ומשמש ובעל גישה ישירה ונוחה מהמטבח. אדנים מוגבהים שתוחמים את אזור האכילה יוצרים מקומות ישיבה נוספים. הצללה ניתן להשיג בעזרת פרגולה שעליה נשען מטפס או יריעות שנפרשות ומתקפלות לפי הצורך. הריצוף יהיה מחומרים שנוח לשטוף. **יציאה מחדר שינה** – אזור לשימוש פרטי ולכן יכול להיות קטן ואינטימי, תחום על-ידי צמחייה או קירות. חזרה על הריצוף שבבית יוצרת אחידות וחיבור בין החלל הפנימי והחיצוני. ריצפת אבן או משטח עץ יתאימו לכל סגנון. גוון וסוג החומר יותאם לעוצמת הקרינה במקום. למשל, באזור עם קרינת שמש ישירה כדאי להשתמש בגוונים טבעיים ורכים שמרגיעים את העין ובחומר שאינו מתחמם וניתן לדרוך עליו גם ברגליים יחפות.

גן אחורי:

גן מוצלח נמדד ביכולתו למשוך את בני הבית לשהות ולבלות בו. הגן האחורי הוא הרחבה של אזור המגורים, מעין חדר חיצוני המיועד לפעילות יום-יומית באוויר הפתוח. חלוקת הגן לחללי משנה יוצרת 'חדרים' לפעילויות שונות בהתאם לאורח החיים של כל בני המשפחה, דבר שמאפשר ניצול מרבי של הגן. למשל, משטח מרוצף ביציאה מהסלון לאירוח ואכילה, מדשאה לרביצה ולמשחק, פרגולה להתבודדות, גן תבלינים ליד המטבח, אזור לספורט, בריכה ואחרים. אזורי הגן, החדרים, מופרדים על-ידי צמחייה או מחיצה בנויה על-פי מידת הפרטיות הרצויה בכל אזור. תכנון האזורים בהתאם לכיוון שמש יאפשר ניצול טוב שלהם. יש לזכור שבמזרח השמש בבוקר ובמערב בשעות אחר הצהריים. בצפון כמעט שאין שמש ישירה ובדרום - ברוב שעות היום. בחורף, הרוח והגשם בעיקר מכיוון מערב.

המעבר דרך סידרה של 'נופים' משתנים בגן יוצר מתח, סקרנות והפתעה שהם המפתח ליצירת גן מוצלח. בגן תחום, נקודות מוקד קישוטיות כמו גופי מים, ערוגות פרחים, פסלים או מנגל בנוי, יתגלו בהדרגה עם ההתקדמות לאורך הצירים. בגן עם נוף פתוח, הנוף ישמש כאחד מקירות הגן או לפחות כתמונה ממוסגרת על ידי צמחייה.

חדרים חיצוניים:

חדר חיצוני הוא גן שמתוכנן כהארכה של הבית והדגש בו על עיצוב מרחב מחייה חיצוני, יותר מאשר גן לצמחים. מטרת המרחב היא העתקה של הפעילות היום יומית של בני הבית אל הגן. את החללים הפנימיים מותחים אל המרחב החיצוני בהתאם לרצונותיהם וצרכיהם של בני המשפחה. חדרים חיצוניים יכולים להיות באזורים מרוצפים בצמידות לבית או באזורים אחרים בגן.

סלון חיצוני – אזור מרוצף ומקורה שצמוד לסלון הוא נקודת מפגש בין החלל הפנימי והחיצוני ומיועד לאירוח ואכילה כל השנה. דלתות הזזה רחבות מזכוכית מאפשרות גישה נוחה אל המשטח המרוצף וחלונות זכוכית גדולים מאפשרים צפייה אל הגן מתוך הבית ויצירת קשר ישיר בין הפנים והחוץ. הקירוי מגן מפני שמש וגשם ויוצר פרטיות. כאשר האזור משמש את כל בני המשפחה ניתן לצאת אליו דרך חללים פרטיים יותר בבית.

פטיו מרכזי פנימי – חצר פנימית פתוחה לשמים כשחדרי הבית פתוחים אליה. החדרים מוארים ומאווררים טוב יותר. צורת U מאפשרת מבט אל החצר הן מהחללים הפרטיים והן מהציבוריים. דלתות גדולות מאפשרות להרחיב כל חדר אל תוך החצר ובנוחיות רבה ניתן לשנות את ניצול החלל.

פטיו כניסה – ממוקם בכניסה לבית ומהווה חלל ציבורי מזמין ומרגיע. מתאפיין בשטח מרוצף רחב עם אלמנטים מעוצבים כמו אדניות בנויות, מערכת ישיבה נוחה ושבילים שיוצאים לאזורים שונים בחצר.

חצר "סוד" – חצר להתבודדות הממוקמת לרוב רחוק מהבית ומהווה "חדר" בתוך הגן הגדול. החצר קטנה ואינטימית ומוקפת בצמחייה או באלמנטים מעוצבים לתחושה של פרטיות: פרגולה, שבכת-עץ או מתכת או כל מיסוך אחר. בחצר יהיו רהיטים פשוטים כמו ספסלים, שולחן וכסאות.

פינת רביצה ("זולה") – פינת ישיבה אלטרנטיבית לאירוח לא פורמלי, אזור מפגש אינטימי הכולל פינת רביצה עם כריות גדולות, ערסל, פינת מנגל, אח עצים או מקום למדורה. הפינה, מופרדת מסביבתה, יכולה להיבנות על עץ רחב נוף או להיות שקועה ותחומה בצמחייה ובקירות תומכים נמוכים. קול פכפוך מים שמאפיל על רעשי הרקע יוסיף לאינטימיות.

אזור הספא – אזור הכולל בריכת שחייה, ג'קוזי וסאונה מוקפים במשטח מרוצף. המשטח יכול להקיף את הבריכה או להיות לצידה, מחומר עמיד למים ונגד החלקה. ליצירת פרטיות וצל נבנה פרגולה או סוכת מטפסים. אם הבריכה או הג'קוזי מרוחקים מהבית יש לשקול תוספת של מקלחת ושירותים. באזור הבריכה והספא נקצה מקום מוצנע למשאבות וציוד אחזקה ושביל גישה נוח.

מטבח חיצוני – מטבח חיצוני מאפשר לבשל בסמוך למקום האירוח. המטבח יכול להיות במבנה עצמאי מקורה. הציוד הבסיסי הוא משטח עבודה, כיור, מתקן צלייה ותאורה. המבנה יכול לשמש כמזנון אירוח במסיבות.

מנגל בנוי יכול לפחות שני משטחי עבודה, ומקום לאחסון פחמים. תאורה נחוצה להארת משטח העבודה ואת אזור האכילה.

אזורים נוספים בגן:

אזורי ספורט – מגרש כדורסל ייבנה כמשטח עצמאי מרוצף ומפולס באזור המגורים או כניצול משני של אזור החנייה. צריך לזכור שפני השטח צריכים להיות ישרים אך לא חלקים מדי. מדשאה רחבה תשמש למשחקי כדור אחרים.

אזור שירותים – אזור השירותים מופרד מאזור הבילוי והאירוח. תכנון מוצלח של אזור השירותים יאפשר יציאה ישירה מחדר הכביסה בבית למשטח מרוצף, מותאם בגודלו למתקן תליית כביסה ולעמידה נוחה. במידה והמשטח מחובר גם למטבח, ניצור שביל מקשר אל גן ירק או תבלינים לאפשר נגישות טובה לאזור זה. רצוי לרכז באזור השירותים מרכיבים שונים הדורשים גישה וטיפול של אנשי שירותים ואחזקה וליצור מעבר נוח מהשטח הציבורי. אזור זה אידיאלי למיקום מחסן.

אזור משחקים - אזור שעשועים יכול לשמש ילדים ומבוגרים כאחד. כדאי לקחת בחשבון שמבנים כמו בית עץ, ארגז חול או מגלשה יהיו בשימוש תקופה מוגבלת. ארגז חול נוכל להסב לבריכת נוי בתום השימוש בו. טרמפולינה, נדנדה זוגית או משטח ריקודים יכולים לשמש בני משפחה שונים. בבחירת אזור המשחקים יש לשקול את המרחק הרצוי מאזור האירוח הראשי ואת הצורך בקשר ויזואלי ישיר או בהפרדה בין שני האזורים.

גן בתוך גן:

גן ירק - המטרה הראשונית של גן הייתה בעבר גידול צמחי מאכל ואילו גן לנוי בלבד הייה נחלתם של אנשים עשירים בלבד. גידול ירקות ללא רעלים לאספקה ביתית שוטפת אינו צריך להיות נחלתם של חובבי בישול דווקא. אמנם, נדרשים טיפול והשקעה אך זו יכולה להיות הזדמנות לפעילות יוצרת בגינה המשפחתית. יש להקצות לכך שטח שטוף שמש, רצוי באזור סמוך למטבח. במידה והשטח המתאים גובל באזור אירוח, ניתן לשלב יופי ושימושיות ולתכנן ערוגה מעורבת של פרחים, ירקות בעלי עלווה קישוטית ותבלינים שאינם רגישים להשקיה מרובה. ממקמים את הצמחים בערוגה לפי גובהם, כאשר הצמחים הנמוכים לפנים והגבוהים מאחור ובמרווחים לפי גודלם הסופי של הצמחים.

בוסתן – בוסתן הוא גן ביתי ובו עצי פרי, ירקות וצמחי תבלין לתצרוכת ביתית שוטפת. במקור, הבוסתן הוא מקום של צמחים ריחניים, תחום ומוגן, בו תעלת מים להשקיית הצמחים ומבנה לשומר הבוסתן, השומרה. ריצפת הבוסתן היא אדמה חשופה, חצץ או ערוגות תבלינים. הבוסתן המודרני יכול להיות כאזור עצמאי בגן שמכיל חלק מרכיבי הבוסתן המסורתי. אפשרות אחרת, במיוחד לשטח מוגבל, היא ניצול צורתם וערכם הגנני של עצי פרי ושילובם בין עצי הנוי. עצי פרי יכולים להיות חלק מצמחי השלד בגן, על-פי גודלם וצורתם. עצים גדולים או פיסוליים נשתול כבודדים במדשאה גדולה, בעוד שעצים קטנים כמו רימון, פג'ויה וקטלב נוכל לשלב בשיחייה. כעצי שדרה מתאימים במיוחד מיני אגוז, הדורים, תמרים וזיתים. הדורים רצוי לפזר בין עצי הנוי כדי לבשם את כל הגן בעונת הפריחה. בגינות קטנות אפשר לנצל את שיטת הגידול הישנה ליד קירות

(Espalier). משהו שנשמר מתרבות הבוסתנים הוא פרגולת גפנים על גג הבית, לניצול מרבי של שטח הגג והגנה מהשמש.

אזור יער – בשולי הגן בשטח כפרי רחב ידיים נשתול צמחים שאינם מצריכים טיפול רב. עצי חורש מקומיים או ים-תיכוניים יתחמו את אזור הבילוי בקרבת הבית, ימסגרו את הנוף הרחוק ויצרו חורשה מוצלת לטייל אליה. לשמירה על המראה הטבעי ניתן לזרוע פרחי בר המתאימים לאזור ולשתול צמחי בצל ופקעת כמו

נרקיסים, כלניות, איריסים ורקפות אשר צצים ופורחים גם כשכבר שכחנו מקיומם. לקבלת מרבדי פריחה מרשימים בחורף ובאביב כדאי לשתול בגושים גדולים.

דשא – הדשא הוא אלמנט אופקי בגן המחובר בין מרכיבי הגן השונים ובין הצמחייה והבית. הדשא משמש כמרחב מחייה חיצוני למשפחה ומשפר את ההרגשה בעת השהייה בחוץ: הוא מעלה את לחות האוויר, מונע אבק, מוריד רמת הקרינה ואת בוהק השמש ומשמש כאזור לבילוי ולמשחק. צורות מוגדרות ופשוטות לאחזקה, כמו עיגולים או מלבנים, יעניקו למדשאה מראה טוב יותר. לסגנון מודרני יתאים מראה פורמלי וקווים ישרים יותר מאשר קווים מפותלים. מאחר ודשא דורש כיסוח תכוף והשקיה מרובה רצוי להגביל את שטחו ולשקול את נחיצותו בחצר קטנה. ניתן להחליפו בצמחי כיסוי נמוכים, בריצוף או באגרטים.

צמחים משתרעים – צמחי כיסוי רבים הם בעלי אופי צמיחה משתרע ויוצרים מרבדים על הקרקע. הם משמשים כ"קומה" התחתונה של הצמחים בערוגה, נושקים למדשאה או לשביל. מרבדים מרשימים מתקבלים כשהם שתולים במסה גדולה. ליצירת מראה טבעי נשלב בין צמחי הכיסוי הנמוכים מקבצים של צמחי עלווה גבוהים יותר, במיוחד דגניים. מרבדים פורחים זקוקים לשמש ישירה ואילו לאזורים מוצלים מתאימים צמחים ירוקי-עד, רצוי בעלי עלווה מגוונת לתוספת עניין.

צמחייה ונוף רחוק – נוף רחוק הוא נכס לגן וכדאי לנצלו כאחד מקירותיו או למסגרו כתמונת נוף. הכנסת הנוף אל הגן תעשה בעזרת פרגולה צרה עם מטפס שדרכה נשקף הנוף, או עץ שנופו תוחם חלק מתמונת הנוף, או מסגרת בנויה. הנוף יכול להתגלות בשלמותו או להיחשף בהדרגה להולך בגן. שילוב של נוף או צמחייה שמחוץ לתחומי החצר, כחלק מתכנון הצמחייה ההיקפית, יוצר טשטוש של גבולות הגן האמיתיים ותחושה של מרחב גדול יותר.

עצים ותיקים – עצים בוגרים שהיו בשטח בעת הקמת הגן נותנים תחושה של גן ותיק ושייכות למקום גם לגינה צעירה. עץ בריא ומפותח, גם אם אינו בחירתכם הראשונה, כדאי להשאירו ולנצל את יתרונותיו: הוא אינו זקוק לרוב להשקיה, נותן צל רב ובעל איכויות פיסוליות של הגזע והענפים. אפשר להתייחס אליו כנקודה מרכזית בגן, לבנות סביבו מושבים ולהתקין תאורה מתאימה שתבליט אותו גם בשעות החשיכה.

ג. מבנים וחומרים

פרגולה, גזיבו, סוכה:

פרגולה, גזיבו או סוכה הם מבנים מקורים לשהייה מוגנת ואינטימית בגן. הם משמשים כנקודות מוקד בטיול בגן ונקודות עניין במבט מתוך הבית. פרגולה צמודה למבנה מהווה הארכה של החלל הפנימי, מצלה על משטח הישיבה וממסגרת את מראות הגן או הנוף בעת צפייה מתוך הבית. פרגולה כמבנה עצמאי, לצד בריכת שחייה או בגן, משמשת כאזור מוצל ומזמין. גזיבו הוא מבנה עצמאי עם מסד וקירות נמוכים, להם ניתן להוסיף מושבים קבועים ושולחן. גזיבו יכול לשמש לעבודה על מחשב, לקריאה או לאירוח אינטימי. סוכה (**Arbor**) היא מבנה קליל ופשוט שתפקידו לשמש משענת למטפסים להצללה ולקישוט. אשכולות פרחים תלויים של ויסטריה, תונברגיה או אלמון מתקרת הפרגולה או הסוכה הינם מחזה מרהיב ביותר ומסגרת מושלמת לנוף.

בריכות נוי:

מים מוסיפים לגן קול ותנועה, חיות ושלווה. קול פכפוך המים מאפיל על רעשי הסביבה ומשרה אווירה רגועה ותחושה של קרירות. ההשתקפויות במים יוצרות מימד של עומק ומעשירות את הצורות והמרקמים שבגן. בריכת המים היא גם בית גידול לצמחים ובעלי חיים שונים הנמצאים בשיווי משקל ביולוגי. עומק בריכה משתנה יאפשר גידול של מינים רבים יותר. הבריכה צריכה להיות במקום עם צל חלקי, כדי למנוע חימום יתר של המים. משאבת מים עם מסנן ואוכלוסייה קבועה של דגים מתאימים ימנעו התפתחות של יתושים. לגן בסגנון חופשי תתאים בריכת שקועה מוקפת במספר סלעים ולגן פורמלי, בריכה בצורה גיאומטרית פשוטה לאורך הציר המרכזי. לבית בסגנון ים-תיכוני תתאים בריכה מצופה אריחים צבעוניים ולאווירה אוריינטלית נציב אגן אבן גדול מוקף בחלוקי נחל וצינור במבוק שמזרים אליו מים, צמחי כיסוי עדינים ופנס אבן קטן.

אמבט לציפורים:

ציפורים מוסיפות לגן מוזיקה, תנועה, חיות, צבע ועליזות. ניתן להציב במקום פתוח בגן אמבט מים לציפורים לשתייה ולרחצה, שישמש גם כאלמנט פיסולי וקישוט. דופן האמבט צריך להיות משופע ולהכיל מים נקיים בעוד שצורת האמבט והחומר, אבן, חרס או מתכת, יהיו לפי טעם אישי.

גשר:

גשר הינו שביל "מרחף" המקשר בין אזורים שונים בגן קדמי או אחורי ומעורר ציפייה וסקרנות. בחציית הגשר ההליכה מואטת והמבטים נודדים קדימה אל האזור הבא וכלפי מטה על החלל שמתחתיו, בריכת מים או חפיר מלא בצמחייה. הגשר נבנה כחלק משביל הגן, כפתרון לפני שטח בעייתיים או כמרכיב קישוטי ונקודת עניין.

ריהוט גן:

ריהוט גן משרת אותנו במימוש הגן כמקום מרגוע. כסא נוח להתרווח בו בין שיחי הגן הריחניים, שולחן אוכל גדול המאפשר לאכול בנוחיות עם משפחה או חברים, או שמשייה לצל הם חלק מהריהוט אותו נבחר לפי הטעם האישי ובהתאמה לסגנון הגן או הבית. כאשר אזור הישיבה הוא הארכה של הסלון, רצוי שיהיה קשר בין סגנונות הריהוט של הבית ושל הגן. לרוב, עיצובים פשוטים מחומרים טבעיים יתאימו לכל סגנון. שיקול נוסף בבחירת החומרים הם עמידותם לתנאי הסביבה, מיקומם בגן וניידותם. ריהוט כבד צריך מרחב גדול ומוגן או עשוי מחומר עמיד לתנאי הסביבה, לעומת ריהוט קל ואזורי שהוא נייד ובר אחסון. ספסלי מתכת ילהטו בשמש ומתאימים רק למקום מוצל. מושבים קבועים מתמזגים בעיצוב הכולל, חוסכים במקום ומשרים תחושה של סדר ויציבות ויכולים להיבנות כתוחם למשטח, משולבים בקיר תומך, בגזיבו, סביב עץ, או בפינת מנגל. ניתן לנצל צללית נאה של כסאות בודדים ולהעמידם בגן כפסל סביבתי. כדאי לשים לב אם האיכויות הפיסוליות של הרהיטים באות על חשבון הנוחיות. בגן קטן חשיבות הריהוט גדולה יותר כמרכיב ביצירת סגנון ואווירה. כדי לא לפגוע בתחושת המרחב, נעדיף ריהוט בעל צורה וקווים פשוטים כרקע לצמחייה פיסולית בעלת מבנה ארכיטקטוני מודגש.

צמחייה :

הצמחייה תורמת לגן עושר של צורות ומרקמים, ריחות, צבעים וקולות. הגן הוא אוסף של מראות משתנים, פריחה ולבלוב, צבעי שלכת וצלליות של עצים עירומים. הצמחייה מקשרת את האדם לנוף קדמוני ויוצרת אווירה שלווה ורוגע, צל וקרירות.

עצים, שיחים, מטפסים, צמחי כיסוי ודשא, הם אבני הבניין של הגן על 'חדריו' השונים וגם הקישוטים שבו. הצמחייה מחזקת את הארכיטקטורה של הבית ולא מתחרה בה. צמחים השתולים בקרבת הבית מרכיבים את הקווים האנכיים של המבנה ומחברים אותם אל קווי הקרקע האופקיים. העצים והשיחים הם צמחים מעוצים, מאריכי חיים וזקופים ולכן יהוו את שלד הגן. הם מגדירים את חלל הגן וחללי המשנה, החדרים, ומהווים רקע מקשר בין כל הצמחים בערוגה. הצמחים בערוגה נשתלים ב"קומות" לפי גובהם הסופי, עצים, שיחים וצמחי כיסוי, ליצירת עומק.

העצים מכתיבים את קנה המידה החזותי ואת הצורה הארכיטקטונית והפיסולית ויוצרים את "תקרת" החלל. בעזרת העצים אפשר ליצור מסגרת של תמונת נוף ולהסתיר צורות ארכיטקטוניות מגושמות. העצים הגדולים מהווים את שלד התכנון והקטנים משמשים כאביזרים. המרווח בין העצים צריך לאפשר התפשטות צמרת עץ בוגר. **השיחים** משמשים כ"קירות" החלל, בעיקר לתיחום והפרדה של חדרי הגן. להסתרה מלאה נשתול משוכת שיחים ואילו הפרדה חלקית, בעזרת שיח אחד או קבוצה קטנה, תיצור מתח וסקרנות. בחירת צמחי השלד נעשית על פי גודל, צורה, מבנה ומרקם, כאשר פריחה היא בחזקת "בונוס" בלבד. צורת הצמח משפיעה על האווירה בגן ומכוונת את המבטים. לדוגמה, צמחים צריפיים מושכים את המבט כלפי מעלה ומקנים לחלל תחושת גובה וצורות בעוד שצמחים אופקיים מכוונים את המבט לרוחב הגן ויוצרים תחושה מרגיעה. צמחים בעלי מבנה פיסולי הם נקודות מוקד ועניין וגם תמיכה לערוגה שבה צמחים ללא צורה מוגדרת. בחירת הצמחים נעשית כמובן גם בהתאם לעמידותם לתנאי הקרקע, האקלים ועוצמת האור במקום השתילה. צמחייה מקומית עמידה יותר ולכן חסכונית במים ובטיפולים. צמחים נשירים מדגישים את עונות השנה וכן צמחים עם פריחה עונתית. לקבלת צבע כל השנה נשלב צמחים עם צבעי עלווה שונים וצמחים שפורחים בעונות שונות. ליצירת אשליה של מרחב גדול נשתול בחלק הקדמי של הגינה צמחים בעלי מרקם גס ובצבעים חמים, כאשר בחלק המרוחק של שדה הראייה נשתול צמחים בעלי מרקם עדין או צבעים קרים. שתילה בגושים גדולים וחזרה על אותם צמחים במקומות שונים בגן יוצרת אחידות ומוליכה את המבט לרוחב הגן.

צמחי הכיסוי מייפים את מראה הקרקע ומתפקדים כחולייה מקשרת בין המרכיבים השונים בערוגה. במקרים רבים צמחי הכיסוי מייצבים את הקרקע ומונעים סחף. שילוב נכון של צורות, מרקמים וצבעים יוצרים מראה הרמוני בערוגה. כדאי לקחת בחשבון שבעוצמת קרינה חזקה פרחים בצבעים חמים כמו אדום, כתום וצהוב ייראו טוב יותר בהשוואה לצבעים קרים כמו גווני כחול שייראו דהויים. צמחים **מטפסים** מקשטים מבנים בגן ומרכיבים קווי בניין נוקשים במיוחד בבתיים דו קומתיים. מטפסים משמשים להצללת המרפסת ולהסתרה, לכיסוי עליון של פטיו ומקומות אחרים. יתרוןם בכך שהם צומחים מהר ואינם זקוקים למקום רב. ישנם מטפסים שזקוקים למשענת ואחרים נצמדים. מטפסים פורחים זקוקים לקרינת שמש ישירה ואילו מטפסי העלווה מסתדרים במקומות מוצלים.

ישנם גנים מודרניים מוצלחים שבהם שלושה או ארבעה סוגי צמחים בלבד להשלמת הסגנון הפשוט והמינימליסטי של החלל הפנימי. בגן חסכוני בפרטים, חשיבות יתרה לבחירת הצמח הנכון למקום הנכון.

בגן מודרני האיות הצורנית של המרכיבים היא החשובה ולכן להשלמת הסגנון נעדיף צמחים פיסוליים בעלי מבנה ארכיטקטוני ברור, צמחים בעלי צמיחה חופשית שישתלו על רקע צמחייה פורמלית וצבעוניות מאופקת. בגן כפרי, הדגש הוא על מראה טבעי וצמחייה עשירה.

תאורת גן:

תאורת הגן כוללת תאורה ליצירת אפקטים דרמטיים בלילה ותאורה המאפשרת בילוי ואירוח והליכה בטוחה בשביל ובמדרגות. רצוי לשלב תאורת הצפה שמאירה שטח עם תאורת הדגשה נקודתית ולהימנע מעודף דרמה וממראה מלאכותי של הגן. בעזרת דמיון ותאורה מתאימה ניתן להבליט או להסתיר פרטים, כך שהגן במראה הלילי שלו נראה שונה לגמרי והופך למחזה קסום. תאורה בהיקף הגן יוצרת עומק ותחושת מרחב גם בלילה ובצפייה מתוך הבית אל גן מואר נשמר הקשר הישיר בין פנים וחץ. הארה כלפי מעלה, של פסל או עץ גדול, יוצרת נקודות מוקד דרמטיות. תאורת הצפה כלפי מטה מתוך עץ מדמה אור ירח ויוצרת אווירה רומנטית. ככלל, תאורה שמטילה צללים יוצרת תנועה בגן ומוסיפה דרמה ועניין. תאורה שקועה בבריכת מים יוצרת גם היא נקודת מוקד דרמטית במיוחד. גופי תאורה מיוחדים לגרם מדרגות מקשטים אותו ומאירים את משטחי הדריכה מבלי לסנוור. תאורת הצפה להבלטת ערוגות צמחים מתקינים בגובה הצמחים ולהארת אזור הבילוי נתקין גופי תאורה מעל גובה הפתחים. בבחירת גופי התאורה נשקול גם את עוצמת ההארה וסוג האור המתאימים לנו, בהתאם לשימוש ולאווירה הרצויה. כדי לא לעוות את הצבעים בגן נעדיף אור לבן או כחול על פני אדום, כתום וירוק. מיקום גופי התאורה צריך להיות נגיש וכדי להקל באחזקה כדאי להשתמש בנורות מאריכות חיים.

ד. גינת גג

מרבית האנשים גרים בבתי קומות בעיר. לגביהם, גינת גג או מרפסת היא האפשרות היחידה ליצירת "נווה-מדבר" ירוק בו יוכלו להתנתק מהמולת העיר, מרחב ירוק בו ניתן לצאת לאכול, לארח או מקום משחק בטוח לילדים באוויר הפתוח. גינת הגג והמרפסת מהוות הגדלה של מרחב המחיה ומאפשרות קשר ישיר בין פנים וחץ. יתרון של גינת גג בהשוואה לגינת קרקע הוא בהיותה גבוהה מהבניינים בסביבה ויכולתה לספק מבטים יפים אל העיר, במיוחד בלילה. המגבלות בהקמת גינה על הגג הן בעיקר מגבלות משקל ועומסים והצורך באיטום טוב וניקוז מהיר של מים. לפיכך, בחירת סוג המיכלים והמצע, גודלם, כמותם ואופן הצבתם תהיה בהתאם למגבלות הנדסיות של משקל ועומסים. בנוסף למיכלים, קיימות טכנולוגיות המאפשרות שתילה על גבי מצע בתפזורת ויצירת ערוגות כמו בגינת קרקע.

בשלב תכנון גינת הגג יש לקבוע את המקומות המיועדים להסתרה או להגנה מפני רוח ואת המקומות בהם ניתן לנצל את הנוף כאחד מקירות הגן ונקודות מוקד. חללי משנה בגן יתרמו ליצירת מתח, מסתורין והפתעה. נוכל להיעזר במחיצות בנויות או בצמחייה גבוהה. נקודות מוקד יכוונו את המבט דרך הגן כולו לכיוון הנוף. סגנון ואופי גינת הגג יהיו בהתאמה לסגנון הבית כדי ליצור הרחבה של פנים הבית. עקרונות העיצוב יהיו כמו בגינת קרקע: פשטות, אחידות ושוני, הרמוניה, שווי משקל, הדגשה, קנה מידה, פרופורציה, מקצב, פונקציונליות ושימוש נכון בחומרים.

סביבת הגג היא בית גידול קשה יחסית לצמחים בעיקר בגלל רוחות. רצוי לבחור צמחים עמידים ליובש ושאינם שבירים. ככלל, צמחים ים-תיכוניים מתאימים לתנאים אלו. מחסומי רוח עשויים לשפר את התנאים וליצור מיקרו-אקלים.

לקבלת אפקט מודרני, מינימליסטי, נשתול צמחים ממין אחד במסה גדולה. ליצירת מיקרוקוסמוס של גינה, במיוחד במיכלים, נשלב מספר מינים באותו מיכל: במרכזו נשתול צמח גבוה ומתחתיו, למילוי הנפח ולהדגש, צמחים בעלי עלווה מעניינת או פריחה שופעת. לעידון המיכל נשתול גם צמחים משתפלים. (למשל, עץ הדר בשילוב עם צמחי רוזמרין ויסמין. מיני חי-עולם או כריך יישתלו לבדם במיכל או כצמחי מילוי מתחת לכידונית גלילנית, בתוספת בן-אפר ופלקרנטוס. באזור ללא קרינה ישירה של שמש נשלב לדוגמה, דרקונית, מרווה הדורה, דנדונית מכלוא (קולאוס) וקיסוס החורש).

כתיבה מקצועית: הדס צוק (M.Sc.Agriculture),

אגרונומית ומתכננת נוף

הערה: הקטע האחרון שהכנסתי לסוגריים ניתן להשמטה אם לא רוצים להיכנס לשמות של צמחים. לחילופין, ניתן להוסיף שמות לטיניים ולתת אינפורמציה שלמה.